

რამაზ გორგაძე, სოფიო იმედაძე
რამდენიმე არაბიზმის შესახებ ქართულ-სომხურ საერთო
ლექსიკაში

სტატია წარმოადგენს ჩვენი შრომების გაგრძელებას იმ მიმართულებით, რომელიც მიზნად ისახავს ქართულ-სომხურ საერთო სიტყვებში არაბული წარმომავლობის ლექსიკური ერთეულების (აინუნი, ამალი, ამანათი, არაკი, არაქათი, არშია, ატლასი, აყალ-მაყალი, დალალი) წარმოჩენასა და ანალიზს. განხილული მასალა აღებულია სამივე ენის ლექსიკონებიდან.

როგორც მოსალოდნელი იყო, საკვლევი ლექსემები ძველ ქართულ ენაში გამოვლენილი არ არის. ზოგიერთი მათგანი თუ არ დასტურდება სულხან-საბა ორბელიანთან, ფიქსირდება ნიკო ან დავით ჩუბინაშვილების ლექსიკონებში.

1. აინუნი

არაბული ლექსემა მომდინარეობს **عَيْن-عَيْن** / ‘ayn-‘ayūn თვალი¹ ფორმიდან. ვლინდება მყარ გამოთქმებში, სინტაგმის შემადგენელ მეორე წევრს ქართული ზმნის პირიანი ფორმა წარმოადგენს². აინუნშიც არ მოსდის – ყურადღებას არ აქცევს, არაფრად აგდება. აინუნშიც არ აგდება (არ იგდება) – იგივეა, რაც აინუნშიც არ მოსდის³.

ქართულ სინონიმთა ლექსიკონშიც იგი დასტურდება: აინუნშიც არ აგდება, აინუნში არ მოსდის – არაფრად აგდება; აინუნში ნუ ჩააგდებთ – შეწუხების მნიშვნელობით⁴. ფშავურ დიალექტში დამონმებულია აინონი – დარდი, ნუხილი, ფიქრი⁵.

აღნიშნულ ფორმას “აინუნი” ქართულში შენარჩუნებული აქვს არაბული თენვინის დაბოლოება (ნ) და ამასთანავე, დამატებული – ქართულის სახელობითი ბრუნვის ნიშანი „ი“. არაბული ბგერა **ع** დაკარგულია სიტყვის თავში. სავარაუდოა, ამ ლექსემის ზეპირი გზით შემოსვლა უშუალოდ საქართველოში არაბობის დროს.

ქართულისგან განსხვავებით, ისტორიის კუთვნილი იგივე ლექსემა საშ. სომხურში დამონმებულია **այնում** [აინუმ] ფორმით, არაბ. ‘ayn, სპ. **eyn** „თვალი“ ეტიმოლოგიით და „ჩემო თვალის სინათლე, ჩემო საყ-

¹ E.W. Lane, *Arabic-English Lexicon* (New-York, Frederick Ungar Publishing, 1865-1893), V, 499.

² ვ. ლეკიაშვილი, *ორიენტალიზმები ქართულში*, საკანდიდატო დისერტაცია (თბილისი, 1992), 108-109.

³ *ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი*, ტტ. 1-8. (თბილისი საქ. სსრ. მეც, აკად, 1950-1964), 20.

⁴ ალ. ნეიმანი, *ქართულ სინონიმთა ლექსიკონი* (1978), 559.

⁵ ალ. ლლონტი, *ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონა* (თბილისი, 1984).

ვარელო“ მნიშვნელობით¹. თანამედროვე სომხური ენის განმარტებით, სინონიმთა და ჰრ. აჭარიანის ლექსიკონებში არ ფიქსირდება, მაგრამ გვხვდება სტ. მალხასიანცის ისტორიული ხასიათის ლექსიკონში, როგორც მყარი გამოთქმის შემადგენელი დიალექტური სიტყვა – *այსამ* *უყვს* [ანუ²მეჩეკველ] „ყურადღების არ მიქცევა, არაფრად ჩაგდება, მნიშვნელობის არ მიცემა“. მკვლევარი დარწმუნებული არაა და სავარაუდო არაბულ *أين* / ‘ayn თვალი ნასესხობაზე მიუთითებს².

2. ამალი

არაბ. *أمال* - ‘ammāl – მუშა, ყოველთვის მომუშავე³; /*أما* ‘āmil – მუშა⁴. ვინც პროფესიით მუშაობს, ასრულებს სამუშაოს და იღებს გასამრჯელოს⁵; მოსამსახურე⁶.

ისტორიის კუთვნილი ეს ლექსიკური ერთეული არაა დამონმებული საბასეულ ლექსიკონში, მაგრამ ფიქსირდება ჩუბინაშვილებთან ერთი და იმავე მნიშვნელობით – „ზურგით ტვირთის მზიდავი მუშა“; ნიკოსთან თ. ჰამალ შესატყვისით⁷, ხოლო დავითთან – არაბული წარმომავლობის მინიშნებით⁸. ქართულში ამალი ლექსემის სინონიმებია: „მშენი, უღონო“⁹.

ეს არაბული ნასესხობა *h am al* [ჰამალ] ფორმით და „მტვირთავის“ მნიშვნელობით ფიქსირდება თანამედროვე სომხურის განმარტებით ლექსიკონებში. აკადემიურ გამოცემაში განიმარტება სომხურად¹⁰, ხოლო ყველა სხვა შემთხვევაში – სომხური სინონიმით¹¹. სტ. მალხასიანცის აზრით, არაბული წარმომავლობის ეს ნასესხობა თურქულის გზით არის დამკვიდრებული სომხურში¹².

¹ რ. ლაზარიანი, ჰ. ავეტისიანი, *საშ. სომხურის ლექსიკონი* (ერსუ-ს გამომცემლობა, 2009).

² სტ. მალხასიანცი, *სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი*, ტ I-IV (ერევანი: სომხ. შსრ სახელმწიფო გამომცემლობა, 1944-1945), I, 80

³ X.K. Баранов, *Арабско-Русский словарь* (Москва, Изд. Русский язык 1984), 541.

⁴ B.Ф. Гиргас, *Арабско-Русский словарь к Корану и Хадисам* (Москва, М-СП 2006), 557.

⁵ 628 (*الطبعة الرابعة* .2004. *مكتب الشروق الدولية*), *المعجم الوسيط*

⁶ E.W. Lane, *Arabic-English Lexicon...*, V, 2159

⁷ ნ. ჩუბინაშვილი, *რუსულ-ქართული ლექსიკონი* (ალ. ლლონტის რედაქციით და წინასიტყვაობით), ტ. I-II (საბჭოთა საქართველო. 1971-73 თბილისი), 135.

⁸ დ. ჩუბინაშვილი, *რუსულ-ქართული ლექსიკონი* (სასტამბოდ მოამზადა და წინასიტყვაობა დაურთო ა. შანიძემ, საბჭოთა საქართველო. თბილისი, 1984), 22.

⁹ ალ. ნეიმანი ალ., *ქართულ სინონიმთა ლექსიკონი*, 559.

¹⁰ *თანამედროვე სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი*, (სომხ.მეცნ. აკადემიის გამომცემლობა, ერევანი, 1969), ტ.III.

¹¹ ედ. ალაიანი, *თანამედროვე სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი*, I-II (ერევანი, 1976), 799.

¹² სტ. მალხასიანცი სტ., *სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი...*, I, 22.

აღსანიშნავია, რომ ქართულში არაბული ჯ/ სიტყვის თავში დაკარგულია, ხოლო სომხურის ანლაუტში ჯ/ წარმოდგენილია h [ჰ] ბგერის სახით.

3. ამანათი

ლექსემა მომდინარეობს არაბ. أمانة/ 'amānat (أما ამანა ზმნისგან): 1. საიმედოობა, ერთგულება, პატიოსნება. 2. შესანახად მიცემული ნივთი, დეპოზიტი¹. أمانات /amānāt – შესანახად მიცემული². ნასესხობა „ამანათი“ თანხმოვანთა სრული დაცვითაა ქართულში შემოსული.

ქეგლ-ის მიხედვით, „ამანათი“ არაბული წარმომავლობის სიტყვაა შემდეგი მნიშვნელობებით: 1. შეკრულ-შეფუთული ნივთი, რომელიც სადმე იგზავნება; 2. (ძვ.) იგივეა, რაც მძევალი³. ქართულ დიალექტში: 1. მიბარებული რამ; 2. სტუმარი⁴. ქართული ამანათის სინონიმებია: ანაბარი, საწინდარი⁵.

ქართველ ლექსიკოგრაფებთან ამანათი მოიხსენიება არაბულ-სპარსულ⁶/არაბულ-თურქულ (amanath / emenet)⁷ ნასესხობად.

ქართული წერილობითი ძეგლებიდან დასტურდება შაჰ-ნამეში: ამანათი – საზრუნავი, ზრუნვის საგანი, და ნაკვეთი⁸. „ამანათი ეს არის კაცმა კაცს რომ მიაბაროს საქონელი ან ნაატანოს; შეკრულ-შეფუთული ნივთი, რომელიც სადმე იგზავნება“⁹.

თანამედროვე სალიტერატურო სომხურში დაფიქსირებული აսմანაჟ [ამანათ] სიტყვა „წინდი, გირაო, ანაბარი, დეპოზიტი“ სინონიმებით განიმარტება¹⁰.

¹ გ. წერეთელი *არაბულ-ქართული ლექსიკონი* (თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი 1951), 18; X.K. Баранов, *Арабско-Русский словарь...*, 45; F. Jonson, *A Dictionary Persian, Arabic and English* (London: Published under the patronage of the honourable East-India Comlany, 1852), 160.

² В.Ф. Гиргас, *Арабско-Русский словарь...*, 32; ალ-ვასიტი, 28.

³ *ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი*, ტტ. 1-8, 24.

⁴ ღლონტი, *ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონა*.

⁵ ნეიმანი, *ქართულ სინონიმთა ლექსიკონი...*, 559.

⁶ ნ. ბართაია, *ქართულში შემოსული სპარსული ლექსიკა იოსებ გრიშაშვილის „ქალაქური ლექსიკონის“ მიხედვით* (თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი“ 2011), 130.

⁷ ი.ბაგრატიონი, *სჯულდება*. ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ივ. სურგულაძემ (თბილისი: სტალინის სახ. თბილისის სახ. ნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1957), 158.

⁸ იუსტ. აბულაძე, *შაჰ-ნამეს ანუ მეფეთა წიგნის ქართული ვერსიები*, ტექსტი გამოსცა და წინასიტყვაობა დაურთო იუსტ. აბულაძემ (ტბილისი: გამომცემლობა „ქართლი“ 1916), 792.

⁹ ი. ბაგრატიონი, *სჯულდება...*, 68.

¹⁰ ალაიანი, *თანამედროვე სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი...* 1-29.

სიტყვის ეტიმოლოგია ეკუთვნის ჰრ. აჭარიანს. მისი აზრით, თურ-ქული გზით ნასესხები არაბული *amānat* „გირაო, წინდი“ ლექსემაა, რომელიც *amn* „ნდობა, უზრუნველად ყოფნა“ ძირიდან მომდინარეობს¹.

4. არაკი

ისტორიული ლექსიკის კუთვნილი ეს სიტყვა ფართოდ ვერ გავრცელდა ქართულში. ალ. მაყაშვილის „ბოტანიკურ ლექსიკონში“ იგი საერთოდ არ ფიქსირდება. მასთან გვხვდება „ცერცვეკალა – *верножыя колючка, янтак, Alhagi pseudoalhagi*“², რაც არაბულ თარგმანებს ემთხვევა. ლექსემა, სავარაუდოდ, არაბულიდან წერილობითი გზით შემოვიდა ქართულში დაახლოებით მე-10 საუკუნემდე.

ქართველი ლექსიკოგრაფებიდან ფიქსირდება საბასა და დავით ჩუბინაშვილის ლექსიკონებში განმარტებით – ნედლი ცერცვი³. ძველი ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში ორი მნიშვნელობით გვხვდება: „არაკი – ცერცვი“. „პოვა არაკი მცირე ნედლი გზასა ზედა (მ. ცხ. 188) და არაკი-რალაც საშენი მასალა: ვითარცა იგი ნაშენები . . . ქვითა თლილითა და არაკითა განგებით აღშენებულ არს“⁴.

არაბულში *ك/ا*/arāk ხის სახეობაა, რომელსაც მომლამო-მომნარო ნაყოფი აქვს. ამ მცენარის ფოთლებსა და ნაყოფს იყენებენ აქლემების გამოსაკვებად. ხის ფესვებიდან და ტოტებისგან ამზადებენ კბილის ჯაგრის⁵. ყურანისა და ჰადისების ლექსიკონში აღნიშნული ლექსემის დახასიათება კიდევ უფრო ივრცობა: „კრებ. ხის ჯიში, რომლის ფოთლებითაც იკვებება აქლემი. მისი ჭამის შემდეგ აქლემი საუკეთესო რძეს იძლევა“. კბილის ჯაგრის შესახებ არაფერია ნათქვამი⁶. ხის სახეობა ბოტ. „მჟაუნა“ მნიშვნელობითაა ლეინთან *حماح/щавель*⁷.

ნასესხობებში არაბული *ك/k* კ მიმართება შედარებით იშვიათია, რაც უმეტესწილად ფონეტიკური გარემოცვითაა განპირობებული: *mušk* > მუშკი.⁸

საკვლევი სიტყვა თანამედროვე სომხურის განმარტებით თუ თარგმნით ლექსიკონებში არ ფიქსირდება. ამ ისტორიული ლექსემის ეტიმოლოგია ჰრ. აჭარიანს ეკუთვნის. მასთან *Արաք* [არაქ] და *արաք* [არაგ] ფორმებით წარმოდგენილი ლექსემა – „გაურკვეველი სახეობის

¹ ჰრ. აჭარიანი, *სომხური ენის ძირთა ეტიმოლოგიური ლექსიკონი*, I-IV (ერევანი: სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1971-1979), I-145.

² ალ. მაყაშვილი, *ბოტანიკური ლექსიკონი. მცენარეთა სახელწოდებანი* (თბილისი: გამომცემლობა 'საბჭოთა საქართველო', 1961), 260.

³ ს.ს. ორბელიანი, *ლექსიკონი ქართული ტ. I-II* (თბილისი, მერანი 1991), 60; დ. ჩუბინაშვილი, *რუსულ-ქართული ლექსიკონი...*, 43.

⁴ ილ. აბულაძე, *ძველი ქართული ენის ლექსიკონი* (მასალები), (თბილისი: გამომცემლობა "მეცნიერება", 1973), 8.

⁵ F. Jonson, *A Dictionary Persian...*, 52

⁶ В.Ф. Гиргас, *Арабско-Русский словарь...*, 32; ალ-ვასიტი, 16.

⁷ Lane, *Arabic-English Lexicon.*, 50

⁸ ვ. ლეკიაშვილი, *ორიენტალური ზმები ქართულში...*, 69.

ხე, სასარგებლო პირის ღრუს ავადმყოფობისას და გამოყენებადი კბილის საჩიჩქნად – მომდინარეობს არაბ. arāk „ერთგვარი ეკლებიანი ხისგან, რომელიც აქლემს უყვარს ჭამად და რომლისგანაც ამზადებენ კბილის საჩიჩქნებს ... სპარსულში იგივე სიტყვა აღნიშნავს „კბილის საჩიჩქნ ჩხირებს ... ევროპელები arack-ად მოიხსენიებენ, მაგრამ მეცნიერულად salvadora persica ეწოდება“¹.

5. არაქათი

თანამედროვე ქართულში საკვლევი სიტყვის სინონიმია ძალა². ქეგლ-ის მიხედვით, არაბული ნასესხობაა შემდეგი განმარტებით: „ძალ-ლონე, ქანცი“³. ი. გრიშაშვილის „ქალაქურ ლექსიკონში“ არაქათი სიტყვის ორგვარი განმარტებაა მოცემული: 1. არაქათი – არაბული სიტყვაა (საზოგადოდ სიტყვა, რომელიც ათი-თ ბოლოვდება, არაბულია) და სახელწოდება იმ მთისა და ხეობის, რომელიც მდებარეობს მექას აღმოსავლეთ მხარეს. მექაში მიმავალი მლოცველები ამ ადგილას, ადათის მიხედვით, შეისვენებენ და ხმამაღლა კითხულობენ ყურანს; 2. ღონე, ძალა, ჰოვსილა.⁴

აღნიშნული სიტყვა არ დასტურდება ქართულ წერილობით ძეგლებში, საბასთან და ნ. ჩუბინაშვილთან. დ. ჩუბინაშვილს სომხურ სიტყვად მიაჩნია⁵. საკვლევი ლექსემა უკავშირდება არაბულ ფორმას حارة/haraqat „მოძრაობა, გადაადგილება, მოქმედება“⁶. „მღელვარება“ მნიშვნელობა ემატება ყურანისა და ჰადისების ლექსიკონში⁷. მასდარის حارة/haraqat ფორმა – „მოძრაობა“, „მოქმედება“ მნიშვნელობით – ქართულში შემოვიდა ასევე აბსტრაქტული ცნების აღმნიშვნელ სახელად – „ძალ-ლონე, ქანცი“⁸.

არაბული ეტიმოლოგია დასტურდება სპარსულში: حارة/haraqat – „მოძრაობა, გადაადგილება, სვლა, გამგზავრება, მოქმედება, მანერა, შესტი“⁹.

არსებობს მოსაზრება, რომ არაბული წარმომავლობის ეს ლექსემა სპარსული გზით დამკვიდრდა ქართულში და არაბულ-სპარსულ ნასესხობას წარმოადგენს.¹⁰

¹ აჭარიანი, *სომხური ენის ძირთა ეტიმოლოგიური ლექსიკონი...*, I, 298.

² ნეიმანი, *ქართულ სინონიმთა ლექსიკონი*.

³ *ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი*, 37.

⁴ ი. გრიშაშვილი, *ქალაქური ლექსიკონი* (თბილისი, გამომცემლობა „სამ-შობლო“, 1997), 304.

⁵ ჩუბინაშვილი, *რუსულ-ქართული ლექსიკონი...*, 43.

⁶ F. Jonson, *A Dictionary Persian...*, 475.

⁷ В.Ф. Гиргас, *Арабско-Русский словарь...*, 32; ალ-ვასიტი, 58.

⁸ ლეკიაშვილი, *ორიენტალური ზმეები ქართულში...*, 97.

⁹ M. A. Mo'in, *Persian Dictionary* (Teheran, "Amir Qabir", 1966), 1349.

¹⁰ ბართაია, *ქართულში შემოსული სპარსული ლექსიკა...*, 131.

ჩვენთვის საინტერესო ლექსემა *ḥaṣṣaṣa* [ჰარაჰათ] ფორმით დამონებულია *საშ. სომხურში* შემდეგი მნიშვნელობებით: 1. მოძრაობა. 2. ძალა, შეძლება, შესაძლებლობა¹

თანამედროვე ენის განმარტებით ლექსიკონებში კუთხური მეტყველების ან დიალექტური ნიშნით აგრეთვე ფიქსირდება *ḥaṣṣaṣa* [ჰარაჰათ] ფორმაც – „ძალა, ძალ-ღონე, შეძლება“ მნიშვნელობით². არ განიხილება ჰრ. აჭარიანის ცნობილ ნაშრომში. სომხური სიტყვის ეტიმოლოგია ეკუთვნის სტ. მალხასიანს. მისი აზრით, არაბულ-თურქული ნასესხობაა სომხურში³.

6. არშია

ქეგლ-ში საკვლევი სიტყვა წარმომავლობაზე მინიშნების გარეშე წარმოდგენილი შემდეგი მნიშვნელობებით: 1. ქსოვილის კიდებზე მოვლებული ზოლი, ფერით ან მასალით განსხვავებული. 2. იგივეა, რაც ბაფთა. 3. წიგნის ან რვეულის დაუნერლად დატოვებული კიდე⁴. საბასეულ ლექსიკონში იგი ფიქსირდება განმარტების გარეშე და მითითებით უარშო ლექსიკურ ერთეულზე, რომლის მნიშვნელობაა „გაუნყოფელი კაცი“⁵. ჩუბინაშვილების ლექსიკონებში ორ-ორი ფორმით და ერთი და იმავე მნიშვნელობით არის დამონებული: მოვლებული რამე ვინრო ნაკერტ კიდურებზე⁶. „ქალაქურ ლექსიკონში“ არშია-ქობასინონიმით არის განმარტებული⁷. ქართულში „არშიას“ სინონიმებია: ქობა, ნაწიბური, კიდე (რვეულის, წიგნის), მაქმანი⁸.

ძველ წერილობით ძეგლებში აღნიშნული ლექსემა დასტურდება: არშია/აშია – ამონეული, გამომშვერილი ადგილი კედელზე ოთახში, თაროს მაგვარი⁹.

ქართულში მოცემული სიტყვის ამოსავალი ლექსემაა არაბ. *حاشية/hāshiyat* (<მრ.რც... *حاشي/hawāshi* – არე, გვერდი, კიდე. ტანსაცმლის კიდე, არეზე მონიშვნა...“¹⁰, სადაც არაბული ფარინგალური *ح/ه* იკარ-

¹ ლაზარიანი, ავეტისიანი, *საშ. სომხურის ლექსიკონი...*, 414.

² ალაიანი, *თანამედროვე სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი...*, I, 843; თანამედროვე სომხ. ენის განმარტებითი ლექსიკონი (სომხ. ეცნ. კადემიის გამომცემლობა, ერევანი, 1969), 320.

³ მალხასიანცი, *სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი*, III, 66.

⁴ *ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი*, 38.

⁵ ს.ს. ორბელიანი, *ლექსიკონი ქართული...*, 152.

⁶ ჩუბინაშვილი, *რუსულ-ქართული ლექსიკონი*, 47, 140.

⁷ გრიშაშვილი, *ქალაქური ლექსიკონი*, 304.

⁸ ნეიმანი, *ქართულ სინონიმთა ლექსიკონი*.

⁹ *რუსუდანიანი*, ილია აბულაძისა და ივ. გიგინეიშვილის რედაქციით (თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა მწერალი“, 1957), 704.

¹⁰ F. Jonson, *A Dictionary Persian...*, 460.

გება ანლაუტში, არაბული მდებდრობითი სქესის -at დაბოლოებიდან რჩება-ა. სავარაუდოა, ქართულის ნიადაგზე „რ“ სონორის გაჩენა.

სამ. სომხურში საკვლევ სიტყვა არ ფიქსირდება, რაც მის გვიანდელ ნასესხობაზე მიუთითებს. დამონმებულია დიალექტებში *haxhax* [ჰაჰია] ფორმით და შემდეგი განმარტებით: „ნაზი აჟურელი ლენტი, არშია, რომელიც ეკერება თეთრეულს, ან სამოსის კიდევს“¹.

თანამედროვე ენის განმარტებით ლექსიკონებში მისი განმარტება ხდება სომხური *ძապაქს* [ჟაპავენ] სინონიმით², რომლის მნიშვნელობაა „ბაფთა, ლენტი, თასმა, ზონარი, ყაითანი“³.

სომხური ფორმა მის უდავო ნასესხობაზე მიუთითებს, რადგანაც *hax* (ია) თანმიმდევრობას, რომელიც უცხოა ენის ფონეტიკური სტრუქტურისათვის და მხოლოდ ნასესხებ სიტყვებში ფიქსირდება, უნდა მოეცა *jax[ა]* დიფთონგი.

სიტყვის ეტიმოლოგია ეკუთვნის სტ. მალხასიანს. მისი აზრით, საკვლევ სიტყვა თურქული ნასესხობაა, რომელიც მომდინარეობს *hāšān* ლექსემიდან.⁴

7. ატლასი

საკვლევ სიტყვა ქართულ ლექსიკონებში დამონმებულია შემდეგი განმარტებებით: ნაქსოვია, ლარი⁵; ფარჩა აბრეშუმისა; атлас, материя⁶. არის არაბული მითითებით – აბრეშუმის პრიალა ქსოვილი⁷. არაბული ეტიმოლოგია უდასტურდება დ. ჩუბინაშვილისა⁸ და ი. ყიფშიძის ლექსიკონებში „აბრეშუმის ქსოვილის“ მნიშვნელობით. ქართული ლექსიკოგრაფიული შრომებიდან საინტერესოა აღნიშნული სიტყვის შემდეგი განმარტება: „ატლასი – ფარჩა ერთი გვარი, გინა ნაქსოვი; ოქრო – ქსოვილიც არის ატლასი და სადაცა: ატლასი ორგვარი არის: ერთი – უზაროდ, მეორე – ოქრომკედითა და სირმით ნაქსოვი“.¹⁰

¹ *სომხური ენის დიალექტური ლექსიკონი* (ჰრ. აჭარიანის სახ. ენის ინსტიტუტი, 2001), III, 244.

² ალაიანი, *თანამედროვე სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი...*, I-824.

³ ლ. მელიქსეთ-ბეგი, 1996:122

⁴ მალხასიანცი, *სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი*, III - 53.

⁵ ს.ს. ორბელიანი, *ლექსიკონი ქართული...*, 71.

⁶ ჩუბინაშვილი, *რუსულ-ქართული ლექსიკონი...*, 141.

⁷ *ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი...*, 41.

⁸ ჩუბინაშვილი, *რუსულ-ქართული ლექსიკონი* (სასტამბოდ მოამზადა და წინასიტყვაობა დაურთო ა. შანიძემ, საბჭოთა საქართველო. თბილისი, 1984), 55.

⁹ ი. ყიფშიძე, *მეგრულ-რუსული ლექსიკონი* (თბილისი: თსუ გამომცემლობა, 1994).

¹⁰ თ. ბაგრატიონი, *ნიგნნი ლექსიკონი* („მეცნიერება“, თბილისი, 1979), 71.

ძველი ნერილობითი ძეგლებიდან დასტურდება „ვეფხისტყაოსანში“¹, „ამირანდარეჯანიანში“², „ვისრამიანში“³, „შაჰ-ნამეში“⁴, „რუსუდანიანში“⁵. ქართულში ატლასის სინონიმებია: სტავრა, ყუთნი, ლარი⁶. არაბულ ნასესხობაზეა საუბარო ქართული ენის ისტორიულ-ეტიმოლოგიურ ლექსიკონში“⁷.

ჩვენი აზრით, ატლასი სიტყვა მომდინარეობს არაბ. *اطلس*/atlas „მატერია“ ლექსემიდან⁸. იგი ქართულში თანხმოვანთა სრული დაცვით შემოვიდა, სავარაუდოდ, ნერილობითი ფორმით.

საერთო გამოყენების ეს სიტყვა სამ. სომხურში დამონმებულია *աթլას* [ათლას], *ათლას* [ადლას], *ასლას* [ატლას] ფორმებით, არაბული atlas ეტიმოლოგიით და შემდეგი განმარტებებით: „აბრეშუმის ნაზი ქსოვილი, ნაჭერი, სამოსი“⁹.

თანამედროვე სომხური სალიტერატურო ენის განმარტებით ლექსიკონში წარმოდგენილი *ასლას* [ატლას] ფორმა განიმარტება სომხური *სუტუას* [კერპას] სინონიმით, რომლის მნიშვნელობაა: 1. ბამბის ანაბრეშუმის ქსოვილი; 2. აბრეშუმის ნაქსოვი; 3. აბრეშუმი¹⁰.

სომხური სიტყვის ეტიმოლოგიური გამოკვლევა ეკუთვნის ჰრ. აჭარიანს. იგი განიხილავს *ასლას* [ატლას] ფორმას შემდეგი განმარტებით: „ერთგვარი ძვირფასი ნაჭერი“. მიაჩნია, რომ მომდინარეობს უშუალოდ არაბული atlas „პრიალა ქსოვილი (აბრეშუმი, სატინა, ატლასი)“ ლექსემიდან. მისივე ინფორმაციით, სომხური სიტყვა ფიქსირდება 1197 წლის ლაპიდარულ წარწერაში.¹¹

სტ. მალხასიანცი ეტიმოლოგიურ ნაწილში იზიარებს ზემოთ გამოთქმულ მოსაზრებას სიტყვის არაბული წარმომავლობის თაობაზე,

¹ შ. რუსთაველი, *ვეფხისტყაოსანი* (ტექსტი გამოიცა ილ. აბულაძის რედაქტორობით, თბილისი: გამომცემლობა „მსწრაფლ-მეჭყდავი ნადეჟდა“, 1914), 186.

² მოსე ხონელი, *ამირანდარეჯანიანი*, (გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ლილი ათანელიშვილმა. თბილისი: „ლიტერატურა და ხელოვნება“, 1967), 806.

³ *ვისრამიანი* (ტექსტი გამოსაცემად მოამზადეს, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთეს ალ. გვახარიამ და მაგალი თოდუამ. თბილისი: საქ. შსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა. 1962), 794.

⁴ იუსტ. აბულაძე, *შაჰ-ნამეს ანუ მეფეთა ნიგნის ქართული ვერსიები*. ტექსტი გამოსცა და წინასიტყვაობა დაურთო იუსტ. აბულაძემ, (ტბილისი: გამომცემლობა „ქართლი“. 1916), 792.

⁵ *რუსუდანიანი*, ილია აბულაძისა და ივ. გიგინეიშვილის რედაქციით (თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა მწერალი“. 1957), 704.

⁶ ნეიმანი, *ქართულ სინონიმთა ლექსიკონი*.

⁷ ბ. გიგინეიშვილი, *ქართული ენის ისტორიულ-ეტიმოლოგიური ლექსიკონი*, (ა-მ), (თბილისი, 2016), 27.

⁸ Баранов, *Арабско-Русский словарь...*, 37.

⁹ რ.ღაზარიანი, ჰ. ავესტიანი, *სამ. სომხურის ლექსიკონი* (ერსუ-ს გამომცემლობა 2009), 17.

¹⁰ ალაიანი, *თანამედროვე სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი...*, 1, 123.

¹¹ აჭარიანი, *სომხური ენის ძირთა ეტიმოლოგიური ლექსიკონი...*, 1, 288.

მაგრამ სესხების გზის ნაწილში გამოთქვამს მოსაზრებას ნასესხობის თურქულიდან მომდინარეობის თაობაზე სომხურში.¹

8. აყალ-მაყალი

ქეგლ-ის მიხედვით, აყალ-მაყალ-ი არაბული ნასესხობაა „ჩხუბი, დავიდარაბა, აურზაური, ალიაქოთი“ განმარტებით.² იმავე მნიშვნელობით ეს სიტყვა ქართულში აყალ-მაყალი და ყალმაყალი ფორმებითაც ფიქსირდება³. არ გვხვდება ნ. ჩუბინაშვილთან, ორბელიანისეულ ლექსიკონში, „ვეფხისტყაოსანში“. განიხილება ბ. გიგინეიშვილის ნაშრომში, მაგრამ ეტიმოლოგიის გარეშე.⁴ ცნობილია, რომ არაბული გამოთქმა *القيل والقال* / al-qāil wa qāil „ლაყობა, მითქმა-მოთქმა, ჭორები“ ქართულში შემოვიდა, როგორც „აყალ-მაყალი, ჩხუბი, დავიდარაბა, აურზაური, ალიაქოთი“.⁵

არაბული წარმოშობის ნასესხობებში არაბ. *q* > ქართ. *ყ* მიმართებასთან დაკავშირებით გამოთქმულია რამდენიმე მოსაზრება: მ. ანდრონიკაშვილი მიიჩნევს, რომ ის სიტყვები, სადაც არაბული *q* გადმოსულია ქართულ *ყ*-დ, უნდა ჩავთვალოთ არა უშუალოდ არაბულიდან, არამედ სპარსული ენის გზით შემოსულებად იმ სიტყვათა საპირისპიროდ, სადაც დაცულია *q* < *კ* მიმართება.⁶

კ. წერეთლის აზრით, „არაბული *q* < *კ*-დ ან *ყ*-დ გადმოსვლას სესხების რაგვარობა განსაზღვრავს. სემიტური *q* > ქართული *კ* ასახავს სესხების წერილობით გზას, განაკუთრებით იმ ენების მეშვეობით, სადაც *q* -ს გადმოცემის ერთადერთი საშუალება *k* არის (თურქული, ბერძნული, სომხური). შემდეგ მკვლევარი აღნიშნავს: „საყურადღებოა, რომ თითქმის ყველა შემთხვევაში, როდესაც არაბული *q* -სათვის ქართულში „ყ“ გვხვდება, სპარსულში იგივე სესხება დასტურდება (ამასთან ყველა პოზიციაში). სპარსული ბგერა *q* ცნობილია, როგორც უფულარი თანხმოვნის მსგავსად არაბულისა, ამიტომ ორსავე შემთხვევაში (არაბულიდან მოდის ქართულში უშუალოდ სიტყვა თუ სპარსულის გზით), საქმე გვაქვს უფულარი თანხმოვნის გადმოცემასთან. უმეტეს შემთხვევაში სემიტური *q* > ქართულში *ყ* -თი გადმოცემა, განსაკუთრებით ზეპირი გზით შემოსვლისას, რასაც კარგად ადასტურებს ქართ. *ყ*-ს არაბულში სისტემატურად *q* < *კ*-დ გადმოცემა.“⁷

¹ მალხასიანცი, *სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი...*, I-14.

² ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, 48.

³ ჩუბინაშვილი, *რუსულ-ქართული ლექსიკონი...*, 75.

⁴ გიგინეიშვილი, *ქართული ენის ისტორიულ-ეტიმოლოგიური ლექსიკონი...* (ა-მ), 33.

⁵ ლეკიაშვილი, *ორიენტალიზმები ქართულში...*, 118.

⁶ მ. ანდრონიკაშვილი, *არაბული სიტყვების სპარსული გზით შემოსვლის შესახებ ქართულში*, (თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, ტ. 105, გვ. 297-329, 1965), 328.

⁷ კ. წერეთელი, *სემიტური q-ს გადმოცემისათვის ქართულში* (მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, 22, თბილისი, 1992), 98-99.

ზემოთ თქმულიდან და ნერილობითი წყაროებიდან გამომდინარე, მიგვაჩნია, რომ აყალ-მაყალი სპარსულის გზით დამკვიდრებული არაბული სიტყვაა ქართულში.

ქართულის ფარდი სომხური ნასეხობა საშ. სომხურში არაა დამონებული. თანამედროვე სალიტერატურო სომხურსა და დიალექტებში ფიქსირდება դაქსაჟაქ [ღალმაღალ] ფორმა, რომელიც ლექსიკონებში განიმარტება აჟქოქ [აღმუქ] „ხმაური, ღალადისი, ალიაქოთი, შფოთი“ და ქინ [ვექ] „კამათი, დავა“ სომხური სინონიმებით.¹

სიტყვის ეტიმოლოგია მოცემულია სტ.მალხასიანცის ისტორიული ხასიათის ნაშრომში. ავტორს მიაჩნია, რომ არაბული წარმომავლობის qalmaqā – „სიტყვა და საუბარი; მითქმა-მოთქმა“ – ნასესხობაა, რომელიც თურქული ენის მეშვეობით დამკვიდრდა სომხურში.²

9. დაღალი

საკვლევი სიტყვა საბასეულ ლექსიკონში თათრულ ნასესხობად არის წარმოდგენილი შემდეგი განმარტებით – დაღალი “რომელი ატარებს სავაჭროთა, სხვათა ენაა, ქართულად ფერეზიკი ჰქვიან³. იმავე განმარტებით და სპარსული „დაღალი“ შესატყვისით არის ნიკო ჩუბინაშვილთან⁴. ასევე სპარსულზე მითითებით და „მექერილმანეს“ მნიშვნელობით ფიქსირდება დ. ჩუბინაშვილთან.⁵ იმერხელში დადასტურებული თელალი ფორმის არაბული წარმომავლობა პირველად ნ. მარმა აღნიშნა. აღალი თურქულიდან დამკვიდრებული ჩანს აჭარულსა და ჯავახურში. შდრ.; ჯავახური: დაღალი – გზირი, რომელიც მოსახლეობას რაღაც ამბავს ატყობინებს. ერთი ფაშა არის, დაღალიც აძახებს. აჭარული: თელალი – 1. დაღალი, მაკლერი, შუამავალი; 2. საჯარო გამოცხადება, სახელმწიფო საზოგადო საქმისათვის ხალხის მოხმობა⁶. შედარებით გაშლილი სემანტიკით, მაგრამ წარმომავლობაზე მითითების გარეშეა წარმოდგენილი ქეგლ-ში: (ძვ.) 1. შუამავალი, შუაკაცი ვაჭრობაში; 2. იგივეა, რაც მაჭანკალი.3. ფეხზე მოვაჭრე.⁷

არაბულში ფიქსირდება სიტყვა دالال [dallāl] 1. მაუწყებელი; 2. მაკლერი, შუამავალი; 3. აუქციონერი⁸, რომლის ფორმა მომდინარეობს ა

¹ *სომხური ენის დიალექტური ლექსიკონი* (პრ. აჭარიანის სახ. ენის ინსტიტუტი, 2001), III, 347.; ალაიანი, *თანამედროვე სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი...*, II, 930.

² მალხასიანცი, *სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი...*, III, 183.

³ ს.ს. ორბელიანი, *ლექსიკონი ქართული ...*, 192.

⁴ ჩუბინაშვილი, *რუსულ-ქართული ლექსიკონი...*, 191.

⁵ იქვე, 374.

⁶ ლ. ავალიანი, *პროფესიის აღმნიშვნელი ლექსიკა ქართულ სალიტერატურო ენასა და დიალექტებში*, დისერტაცია (თბილისი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკად. გიორგი წერეთლის სახელობის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი, 2005).

⁷ *ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი*, 180.

⁸ Баранов, *Арабско-Русский словарь...*, 259.

[dalla] ზმნიდან: „გაუშვა სწორი მიმართულებით. სიტყვების საშუალებით მიუთითა გზა სასურველი საგნისაკენ“¹. ჩვენთვის საინტერესოა, რომ სპარსულში დამონმებული ქა სიტყვა არაბულ ნასესხობად განიხილება.² ოსმალურში დადასტურებული tallal სიტყვის არაბულ წარმომავლობას მიუთითებს ვ. რადლოვი. არაბული წარმომავლობაა მინიშნებული თურქულ-არაბულ ლექსიკონშიც, საანალიზო ტერმინს არაბულიდან ნასესხებად მიიჩნევს სირიულში კ. ბროკელმანი.³

გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ლექსემა დალალი მომდინარეობს არაბული dallala შუამავალი, მაკლერი,მექციონე“ ლექსემიდან, მაგრამ უშუალოდ არაბულიდან არ უნდა იყოს შემოსული.⁴

ჩვენი აზრით, ნასესხობა სპარსულის გზით არის განხორციელებული ქართულში, რაც დასტურდება „ვეფხისტყაოსნის“ მასალებით („ამირანდარეჯანიანი“; „შაჰ-ნამე“; „შაჰნავაზიანი“; „კარაბადინი“; „კალმასობა“ და სხვ.)⁵. ლექსემის სპარსულიდან შემოსვლას სწორედ აღნიშნული მასალები გვაგვარაუდებინებს (შდრ.: სპარსული ქა – მაკლერი, კომისიონერი⁶ და არაბ. დალალი – მაკლერი, შუაკაცი ვაჭრობაში; საქონლის გასაღება – შექენაში ხელშემწყობი, კომისიონერი“.

საკვლევი იქსალ [დალალ] სიტყვა სამ. სომხურის ლექსიკონში დამონმებულია XIV საუკუნიდან არაბ.-სპარს. dāllal მინიშნებით და „შუამავალი, კომისიონერი (ვაჭრობასა და სხვა საქმიანობაში)“ მნიშვნელობით⁷.

თანამედროვე სალიტერატურო სომხურის განმარტებით ლექსიკონებში ჩვენთვის საინტერესო ლექსიკური ერთეული ფიქსირდება აღნიშნული ფორმით და დიალექტურ კუთვნილებაზე მითითებით⁸

სომხურში გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, დიალექტური იქსალ [დალალ] და იქსალ [დალალ]ფორმები განმარტებით – 1. მაცნე, ქუჩებში ხმამაღლა ცნობების მაუწყებელი; 2. ხელზე წვრილმანებით მოვაჭრე, სოფელ-სოფელ მოსიარულე მენვერილმანე, ფერეზიკი“ – არაბული dallal ნასესხობაა.⁹

¹ Lane, *Arabic-English Lexicon*., 900.

² Mo'in, *Persian Dictionary*..., 1547.

³ ს. იმედაძე, *არაბული წარმოშობის ლექსიკა სულხან-საბა ორბელიანის „ლექსიკონ ქართულში“* (დისერტაცია. აკადი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2014), 55.

⁴ გიგინეიშვილი, *ქართული ენის ისტორიულ-ეტიმოლოგიური ლექსიკონი...* (ა-მ), 108.

⁵ *ვეფხისტყაოსნის მასალები* (საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტთან არსებული „ვეფხისტყაოსნის“ აკადემიური ტექსტის დამდგენი კომისიის სალექსიკონო ფონდი).

⁶ Б. В. Миллер, *Персидско-русский словарь* (Москва, Гос. изд. иностранных словарей, 1950), 361.

⁷ ლაზარიანი, ავესტიანი, *სამ. სომხურის ლექსიკონი*, 156.

⁸ ალაიანი, *თანამედროვე სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი...*, 1-270.

⁹ მალხასიანი, *სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონი...*, 1,482.

ამრიგად, სტატიაში წარმოდგენილი ლექსიკური ერთეულები არა-ბულ ნასესხობებს წარმოადგენენ, რომლებიც ქართულსა და სომხურის თანამედროვე სალექსიკონო ფონდის შემავალ ლექსებებს წარმოადგენენ.

Ramaz Gorgadze, Sophio Imedadze

About some Arabisms in the Common Georgian-Armenian Vocabulary

The article is a continuation of our work, aim of which is to show and analyze lexical items of Arabic origin in common Georgian-Armenian words. The material discussed is taken from dictionaries of all three languages.

As expected, the lexemes that we study, were not revealed in the old Georgian language. Some of them are not found in the dictionary by Sulikhan-Saba Orbeliani, however, they are recorded in the dictionaries by Niko or Davit Chubinashvili.

aynuni – comes from Arabic عيون/عين – ‘ayn/‘uyūn, meaning “eye”. In the Georgian language, the word is found in fixed expressions followed by a finite verb. *ainunshic ar mosdis* – somebody does not pay attention, to ignore somebody. In the Armenian language it is found as აყնւմ [aynum], Arabic ‘ayn, Persian eyn „eye“ in the expression “the light of my eye”. According to the definition in the modern Armenian language, that is a component of a fixed expression – [აყնւմ] meaning “not paying attention, ignoring, not giving importance”.

amali < Arabic. اعمال/ ‘ammāl – „worker, always working”; عامل/ ‘āmil – „worker“. This Arabic borrowing [hamal] is recorded in modern Armenian dictionaries meaning „loader”.

The word Parcel (*amanati*) comes from Arabic امانة/’*amānat* (امن) (verb) meaning: 1. Reliability, loyalty, honesty. 2. Item given for storage, deposit. امانات / ’*amānāt* – „given for storage. The borrowed word (parcel) *amanati* maintained all consonants in Georgian.

In the modern Armenian language, this word is synonymous with the word "guarantee, pledge, mortgage, deposit". The Arabic word *amānat* „guarantee, pledge which is borrowed from Turkish comes from the word *amn* which means “trust, security”.

araki – in Arabic اراك/arāk it means a species of a tree that has a reddish-purple fruit. This word is found in the modern Armenian language Արաք and არაք meaning “an unknown species of a tree that is useful for intraoral pain disorders and is used as toothpick. The word comes from Arabic *arāk* meaning “a kind of thorny tree which is a favorite food for the camel; the tree is also used to make toothpicks”. Europeans call it *arack*, however scientifically it is called “*salvadora persica*”. According to the explanatory dictionary of the Old Georgian

language, the word has two meanings: 1. araki – pea and 2. araki- kind of building material.

araqati – the word is associated with Arabic حركة/*haraqat* meaning “movement, action“. *haraqat* was also introduced into Georgian as a descriptive name for an abstract concept – "force, strength, effort". There are 2 definitions of the word in Grishashvili's "Urban Dictionary: 1. *arakati* – is an Arabic word and the name of the mountain and valley located on the east side of Mecca. According to the custom, the worshipers take a break and recite the Koran aloud on their way to Mecca. 2) the second meaning of the word is effort, strength, hovsila.

The lexeme we have just looked at *haraqat* is found also in the Armenian language with meanings: 1. movement. 2. strength, ability, opportunity." In the modern explanatory dictionaries *haraqat* is found as a dialect form meaning "strength, power, ability".

arshia (lace) – without any reference to origin, the word has three meanings in the Explanatory Dictionary of the Georgian Language – 1. stripe on the edges of the fabric, different in color or material; 2. is the same as the ribbon; 3. an edge left unwritten in a book or notebook. The origin of the word given in Georgian is Arabic. حاشية/*hāshiyat* (<plural حواشي/*hawāshi* – „margin, page, edge. marking the margin“... There is no word (*arshia*) in the Middle Armenian language, which indicates its late borrowing. However, it is found in dialects *hushia* [hashia] meaning: “a soft openwork ribbon, a sheet that is sewn to linen or the edges of clothes”. In modern Armenian explanatory dictionaries the word „hashia“ is defined as a synonym of an Armenian word *zhapaven*, meaning “ribbon, tie, strap, tie-string, chenille”. The Armenian form indicates its indisputable borrowing, because the *ia* sequence, which is not characteristic for the phonetic structure of the Armenian language, and is recorded only in borrowed words, must have turned into *ya* diphthong.

In Georgian dictionaries the word atlas (satin) is defined as woven, brocade silk. It comes from Arabic اطلس/*atlas* „fabric, material“. It entered the Georgian language with the same pronunciation as transcription, presumably in writing. In the Middle Armenian the word is found as *atlas* [atlas], *adlas* [adlas], *atlas* [atlas]. Etymology of the word is Arabic (*atlas*). It is defined as “a soft cloth of silk, a piece; clothes.” In the Modern Armenian explanatory dictionaries the word *atlas* is found as a synonym of the word *kerpas* meaning: 1. cotton or silk fabric; 2. silk woven; 3. silk.

According to the Explanatory Dictionary of the Georgian Language, the word mayhem (*akal-makali*) is defined as an Arabic borrowing with the meaning „quarrel, bustle, row, turmoil, commotion“. There is another variation (*kal-makali*) of the same word in Georgian. Arabic expression *al-qāl wal-qāl* “talking a lot of rubbish, rumor, gossip” was transformed into Georgian as „quarrel, bustle, row, turmoil, commotion“. There is no equivalent borrowing in the Middle Armenian. However, there are borrowings in the Modern Armenian language and in dialects used as synonyms of Armenian words: 1. *hushia*

[ghalmaghal] defined as աղմուկ [*aghmuk*] meaning „noise, bustle, loud call, uproar” and 2. վեճ [*vech*] „argument, dispute”. *qalmaqāl* – „word and speech, rumor“ is an Arabic borrowing that entrenched in Armenian through the Turkish language.

According to the Explanatory Dictionary of the Georgian Language, the word *dalali* is defined as 1. mediator, middleman trader (archaic); 2. the same as matchmaker; 3. Street trader. In Arabic, the word دلال [*dallāl*] means „1. Broadcaster, 2. Broker, mediator 3. auctioneer“. The word comes from Arabic verb دال [*dalla*]: „... send somebody/something to right direction.

The word դալալ [*dalal*] is found in the Middle Armenian language dating back to the XIV century. The reference of the word *dāllal* indicates its Arabic/Persian origin and means mediator, commission agent (in trade and other activities). According to the Modern Explanatory Dictionaries of the Armenian Language, the above mentioned lexeme is defined as dialect.

According to Armenian opinion, dialect forms դալլալ [*dallal*] and դալալ [*dalal*] are of Arabic origin with the meanings: – „1. herald, a person who shouts the news in the street; 2. packman (archaic), hawker, pedlar”.

Thus, the lexical items presented in the article are Arabic borrowings, which are the lexemes of the modern Georgian and Armenian lexical fund.